

A zalai irodalmi műhely megteremtője

(Avagy Isten éltesse Péntek Imrét!)

Nem szeretjük a mindig egyenesen, talán nagyon konkrétan vagy túlságosan nyers hangnemben szóló embereket. Azért hangsúlyozom, hogy „mindig”, mert a közvetlenül nem érintett sokszor – néha kárörvendően is – örül annak, ha valaki helyette is elmondja a véleményét a másokról vagy másokról. Más helyzetben aztán erélyesen tiltakozik a felszólaló ellen. A „szószólók” között találunk mindenféle típust, kellemes vagy vicces beállítottságút, illetve mogorva, mindenre és mindenkire alaptalanul bosszankodó rágalmozót. Vannak személyek, akiket szókimondásukért lehet szeretni vagy tisztelni, és érvényes az ellenkezője is. Hogy az ilyen szókimondók – akik egyaránt lehetnek pozitív értékteremtők vagy rombolók – általában a közösség meghatározó egyéniségei, ahhoz aligha fér(het) kétség.

Azért kerítettem elmélkedéssel vádolható írásomnak ilyen bevezetőt, mert jómagam fontosnak tartom az „igazság” kimondását, köntörfalazás nélkül, minden olyan esetben és helyzetben, amikor közös értékeinkről és érdekeinkről, közéleti hibáinkról vagy esztétikai tekintetben értelmezendő melléfogásokról van szó. Az utóbbi mező, a művészet és az esztétika világa, talán a leginkább „sikamlós” az említettek közül, ezért nehezebben behatárolható, azonban bizonyos szintig „egyetemes értékek” vagy kánonok mégiscsak vannak. Nem támogatom a „kánon a kánon miatt” álláspontot, sem a „sajátomtól” eltérő minden más stílus kirekesztését, azonban ettől függetlenül, legalább az „alapfogalmak” értelmezése körében – mint pl. a klasszikus, a realista, a modern vagy posztmodern stb. –, amelyek mégiscsak létező kategóriák és valamennyire „tiszteletet parancsolóak”, közös nevezőre kell jutni.

Hogy mindennek mi köze van Péntek Imréhez? A válasz – a felvezetés bonyolultsága ellenére – viszonylag egyszerű. E nagyszerű zalai (lenti) származású, pannon és európai poéta egyrészt mindig határozottan állást foglal a legérzékenyebb kérdésekben is (költőként és kritikusként egyaránt), tetszik valakinek vagy sem. Másrészt tudásával mélyrehatóan befolyásolta és az ezredforduló utáni esztendőkből meghatározta a Mura és Zala folyók menti „irodalmi kánont”. Az utóbbit nem önkényesen (és hiányosan), hanem egyetemes, nemzeti szempontból meghatározó irodalmi munkássága révén, a „Kilencek” egyik költőjeként, tényleges szellemi és esztétikai felkészültségével. E tájegység irodalma, képzőművészete és színházi élete sokat köszönhet neki, az itt kibontakozott művészeti ágak teljes körű áttekintésének.

És hadd térjek vissza a szókimondáshoz, pontosabban Péntek Imre szókimondó természetéhez. Őszintén bevallom, nem esett jól annak idején (akkor már legalább három évtizeddel a vállamon), amikor verselési próbálkozásaimat „érzelemmentesen” bírálta. Tettem is erről néhány „hárító” megjegyzést vagy magyarázkodtam miatta, azonban utólag be kell látnom, hogy igaza volt. Ezt a felismerést szókimondó természetének köszönhetem! Nem mindenki mer ilyesmit kimondani, illetve fogalmazhatok úgy is, hogy – néhány kivételtől eltekintve, mert vannak sajnos „csak azért is” bírálók bőven – csak a ténylegesen értékelésre „felkent”, ahhoz szükséges tudással megáldott egyének képesek arra. Gyurácz Ferenc, a Vasi Szemle szerkesztője a másik hasonlóan értékes személy a nyugat-pannon régióban e tekintetben, akiről – véleményem szerint – valami hasonló mondható el. Meggyőződésem, hogy kritikát őszintén kimondani nem könnyű feladat, és amennyiben nincs a véleményezett százjéze szerint, azt elviselni sem könnyű.

Én is, hasonlóan sok más fiatalhoz, már kisgyermekkoromban költő szerettem volna lenni. Titokban írtam is kis próbálkozásaimat a Dunáról, a már akkor valamennyire átértzett (teljességében persze nem megértett) kisebbségi lét és a haza problémaköréről, vagy talán éppen az utóbbi hiányérzetéről. Verseim nekem tetszettek, meg voltam elégedve velük, bár hosszan titokban tartottam költői kezdeményeimet. Gyermekfejjel, majd fiatalon, úgy gondoltam, hogy amit csinálok, az helytálló.

Mintegy másfél vagy két évtized távlatából ma úgy vélem, hogy nagy valószínűséggel éppen Imre volt az, aki „útbaigazított”. Igaz, hogy néha talán kevésbé fülbemászó stílusban, azonban egyértelműen és kritikusan mondta ki „ítéletét”. Annak lényege úgy foglalható össze, hogy én sokkal inkább prózaíró és szociográfiai tanulmányokat alkotó egyéniség lehetnék, mint költő. Az embernek a személyes elvárásai megghiúsulásakor nehéz szembesülnie a valósággal, és ez velem sem történt másképpen. Ma azonban hálás vagyok mindezért Péntek Imrének. Ez nem azt jelenti, hogy – részrehajlóan – ne szeretném ma is néhány kedves versemet (és egy-kettőt mindentől függetlenül elfogadható színvonalúnak tekintek), azonban útbaigazítása „kijózanított”. Ma már szinte nem írok verset, még a próbálkozás szintjén sem! Az asztalfióknak sem. Hogy ez „örökké” tart-e majd, azt nem tudom, de manapság ihletem sincsen hozzá. Annál inkább különböző prózai szövegekkel foglalkozom, mikor klasszikus, mikor pontosan be nem határolható műfajban. És jól érzem magam ebben a „szerepben”.

Nagyon köszönöm Péntek Imrének, hogy segített a szerepkeresésben! Az összefüggéseket mélyebben boncolgatva, arra a következtetésre jutottam – és ezt külön köszönöm Neki! –, hogy az Olvadó jégcsapok, a Kálvária című regények, vagy az Egy peremvidék hírmondói szociográfiai jellegű gyűjtemény megszületése az ő határozott véleményétől, kritikájától is függött. Mi ketten Imrével nem szoktunk nagyon hosszú, éjszakákban nyúló elmélkedéseket folytatni – ami talán baj, és aminek az én sajátos alkatom az oka –, azonban általában két mondatból, egy-egy rövid drótposta-üzenetből is pontosan értettük, értjük egymást. Ezt csak azért jegyzem meg, mert meggyőződésem, hogy az előbbi gondolataimat nem hízelgésnek tekinti, hanem őszinte vallomásként fogadja. Azonban nem szabad egy nagyszerű alkotó köszöntésekor túlságosan szubjektívnak lenni, azaz Imrének legalább egy rendkívül fontos szerepéről még feltétlenül szükséges szólni.

Ahhoz nem fér kétség, hogy Péntek Imre igényessége a konkrét vagy látens kritikai megnyilvánulásaiban is nagymértékben hozzájárult a hazai, szűkebben a zalai-muravidéki irodalmi élet és értékek alakulásához. Irodalmi munkásságát ezer elismerő recenzió méltatja, én csak egyet tudok érteni azokkal, akik nálamnál szakavatottabban jellemezték egy-egy alkotását, kötetét vagy éppen az életművet. Meg kell azonban említeni szükségzerű zalai visszatérése fontosságát. A „szükségyszerű” alatt nem személyes vagy bármilyen intézmény-válsághoz kapcsolódó jelenséget, eseményt kell érteni, hanem azt a klasszikus irodalomszervezői vezéregyéniség-hiányt, amit az ezredforduló éveiben kétségtelenül megtapasztaltunk. Hiába volt néhány elismert költő Lendvától Keszthelyig, vagy Somogytól a vasi részekig, hiányzott a MŰHELY, az irodalomnak kibontakozást, kitörést, az egyetemes nemzeti irodalomba való integrálást és főképpen tartalmi-kritikai eszmecserét biztosító szellemi kör. Ahhoz nem fér kétség, hogy a Pannon Tükör folyóirat – amely éppen Péntek Imrének köszönhetően lett nemzeti szinten is jelentős – számaival a leginkább kifejezte a térség irodalmi-kulturális lüktetését és „identitását”, azonban legalább annyira fontos volt a hol fél-, hol teljes tucat alkotó egyén összefogása, irányítása és főképpen biztatása. Ezt mind együtt nyugodtan nevezhetjük zalai és muravidéki irodalmi műhelynek.

A 19. és a 20. század fordulójához hasonló műhelyre volt ugyanis szükség a zalai végeken száz esztendővel később is, hogy irodalmi vonatkozásban „felébredjen” és a tágabb régióban megnyilvánuljon a térség. Lehet – alíthatják a bírálók –, hogy a módszer nem volt mindig a modern kánon-elméletek „nagy” kihívásai szintjén, és a szervezésbe is csúsztak nehézségek, de Péntek Imre személye révén biztosítva volt a legfontosabb, semmi mással nem pótolható feltétel: a szellemi és esztétikai hozzáadott érték, valamint a rendíthetetlen akarat és lendület. Imre „műhely-formáló” szerepe rendkívül fontos volt Zalának és a Muravidéknek egyaránt, de főképpen a kettő ismételt szellemi integrációjának. Egerszeg, Kanizsa és a többi mai zalai kulturális gyöngyszem mellett Péntek Imre pontosan felismerte a történelmi és mai multikulturális Alsólendva meghatározó-kisugárzó erejét, és tapintatosan ötvözte az egykor is összetartozót. Magyarán: rendkívül fontos szerepe volt abban is, hogy a lélekszámában maroknyi muravidéki magyar irodalma ténylegesen integrálódjon az egyetemes magyar irodalomba. Másrészt azt is fontosnak tartotta, és tekinti ma is, hogy a szomszédos szlovén irodalmi és kulturális értékek kölcsönhatása a magyarral úgyszintén erősödjön, bővüljön.

Végezetül megjegyzem, hogy Péntek Imrének sikerült kiváló munkatársakra és barátokra lelteni a fiatalabb nemzedékek köreiből is. Hogy minden következetlenséget (netán sértődést) elkerüljek, állítom, hogy Imre nagyságát mi sem jelzi jobban, minthogy – véleményem szerint – két legközelebbi munkatársa, segítője a kiváló muravidéki költő és irodalmár, Bence Lajos, és a fiatal zalai nemzedék már fontos hírnévre szert tevő kritikusa, Szemes Péter. Ezzel arra is akarok utalni, hogy Imre nemcsak a jelen szempontjából alapozta meg a régió irodalmi életét, hanem a jövő szempontjából is fontosat tett, és ilyen kontextusban nem csak a két megnevezett személyre, hanem több itt nem említett kiválóságra kell/lehet gondolni.

Fekete György: Angyalok hozták - 2011

